

Łukasz Gworek

Biblioteka rozdolska Lanckorońskich (XVIII-XX w.)

Streszczenie

Ród Lanckorońskich należy do jednej z bardziej zasłużonych i znamienitych rodzin szlacheckich w polskiej historii. Jego najbardziej znani przedstawiciele to hrabia Karol Lanckoroński oraz jego córka, Karolina Lanckorońska. Ich dokonania i zasługi dla polskiej historii i kultury uczyniły z nich wielkich dobroczyńców swej ojczyzny.

Karol Lanckoroński służył Rzeczypospolitej jako polityk w okresie gdy kraj był pod zaborami w XIX i na początku XX wieku. Córka Karola, Karolina, oddała szczególne zasługi Polsce zwłaszcza podczas II wojny światowej biorąc w niej czynny udział jako członek Wojska Polskiego. Po jej zaś zakończeniu, gdy żyła poza granicami kraju rządzonego przez władze komunistyczne, wspomagała finansowo i materialnie polskie środowisko akademickie oraz studentów fundując granty naukowe. Pod koniec zaś życia przekazała majątek rodowy (działa sztuki oraz archiwum i bibliotekę rodzinną) państwu polskiemu w darze. Właśnie owa biblioteka będąca częścią rodowej spuścizny Lanckorońskich jest przedmiotem niniejszej rozprawy naukowej.

Biblioteka Lanckorońskich znana jest też pod mianem biblioteki rozdolskiej. Nazwa ta pochodzi od miejscowości Rozdół, gdzie została ona założona i była gromadzona od początku jej istnienia przez większą część swej historii. Obecnie biblioteka rozdolska spoczywa jako wydzielony depozyt w krakowskim archiwum nauki PAN i PAU. Kolekcja rozdolska była typową prywatną biblioteką wielkoziemiańską. Jej początki sięgają XVIII wieku gdy została założona. Po prawie dwóch stuleciach burzliwych dziejów ocalała część księgozbioru z końcem XX wieku znalazła bezpieczne schronienie jako wspomniana spuścizna po wygasłym rodzie Lanckorońskich, co było zarazem końcem jej historii.

Całościowy proces przemian w zawartości kolekcji oraz jej migracje odtworzone zostały w oparciu o ocalałe inwentarze biblioteczne, będące podstawowym źródłem do badania jej dziejów. Poza nimi jako cenne źródła posłużył również bogaty materiał archiwalny, wchodzący w skład spuścizny rodowej. Trzecim rodzajem źródeł wykorzystanych w studiach nad dziejami kolekcji były same ocalałe książki stanowiące zawartość księgozbioru Lanckorońskich. Bazując na owym bogatym i różnorodnym zasobie źródłowym oraz posiłkując się dodatkowymi materiałami pośrednimi (opracowania, biografie członków rodu) autor rozprawy przeanalizował w jaki sposób kolejni właściciele biblioteki, ich decyzje oraz

zainteresowania i wybory czytelnicze, ukształtowały zasób księgozbioru w kolejnych latach jego istnienia.

Tezą pracy jest założenie, że wydarzenia i procesy historyczne począwszy od XVIII wieku kształtowały w sposób bezpośredni nie tylko dzieje samego rodu Lanckorońskich ale również ich rodzinny księgozbiór. Teza ta znalazła potwierdzenie w kolejnych rozdziałach rozprawy, w których autor przedstawił w jaki sposób przełomowe wydarzenia kształtujące dzieje Rzeczypospolitej na przestrzeni ponad dwóch stuleci ukształtowały zarazem losy ludzi jak i ich kolekcji. Praca (poza wstępem i zakończeniem) składa się z pięciu rozdziałów. W rozdziale pierwszym dokonano prezentacji metod badawczych jakimi posłużono się przy studiach nad historią biblioteki rozdolskiej i jej zawartością. Kolejne trzy rozdziały zawierają szkic całości historii księgozbioru od jego powstania, poprzez przemiany jakim ulegał w czasie aż do stanu obecnego. Rozdział ostatni to szkic kontekstu historyczno-kulturowego w jakim funkcjonowała biblioteka rozdolska. Przedstawiono jak kolekcja Lanckorońskich prezentuje się na tle innych prywatnych księgozbiorów wielkoziemiańskich. Poprzez zaś porównanie zasobu rozdolskiego z zawartością zbiorów innych wielkich bibliotek z wieków XVIII-XX, udało się opisać cechy wspólne kształtujące gusta kolekcjonerskie i zainteresowania czytelnicze owych stuleci oraz to, w jakiej mierze były one obecne w bibliotece Lanckorońskich.

We wnioskach podsumujących rozprawę zwrócono uwagę na to, w jak silny i bezpośredni sposób dzieje rodu Lanckorońskich oraz ich księgozbioru były kształtowane i powiązane z historią Polski i tej części Europy. Takie przełomowe wydarzenia dziejowe jak utrata przez kraj niepodległości, rzeczywistość funkcjonowania pod zaborami, następnie ciężkie ciosy w okresie obydwu wojen światowych jak i życie na emigracji w czasie władzy komunistycznej odbiły się zarówno na losach członków rodu Lanckorońskich oraz na ich majątku, którego częścią była właśnie biblioteka rozdolska. Jako zaś konkluzje dopełniające całość pracy wymienić należy przedstawienie kształtowania zasobu bibliotecznego przez kolejnych właścicieli pod wpływem ich zainteresowań czytelniczych, oraz panujących mód i trendów kolekcjonerskich w środowisku bibliofilskim jak i to jak księgozbiór rozdolski prezentował się na tle innych ważnych dla polskiej kultury i historii prywatnych bibliotek znamienitych rodów.

Kraków, 12 lutego 2018 r.

